

საკრედიტო რეგულაციის მიზნით, როგორც უცხოურ ქვეყნებში, ისე საქართველოშიც, ცენტრალური ბანკები ზღუდავენ ერთ მსესხებელზე ან მსესხებელთა ჯგუფზე გასაცემი კრედიტის მაქსიმალურ ოდენობას, რაც საშუალებას იძლევა, თავიდან იქნეს აცილებული კრედიტების ზედმეტი კონცენტრაცია და შემცირდეს საკრედიტო რისკი.

15.5. პრობლემურ კრედიტებთან მუშაობა

პრობლემურს უწოდებენ ისეთ კრედიტებს, რომლებიც არ იფარება სრულად და საკრედიტო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვადაში, ან მოხდა კრედიტის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი შემცირება სხვადასხვა მიზეზით.

როგორც ქრონიკული დაავადება, კრედიტის „გაფუჭება“, მსესხებლის პრობლემურობა ერთ დღეში არ წარმოიშობა, ეს ხანგრძლივი პროცესია და თანდათანობით ვითარდება. საკრედიტო ოფიცერი უნდა იყოს პირველი, ვინც შეამჩნევს დაავადების სიმპტომებს. მისი პროფესიონალიზმი სწორედ ისაა, რომ ეს, რაც შეიძლება ადრეულ სტადიაზე აღმოაჩინოს, სანამ ბანკს კიდევ აქვს ბერკეტები მდგომარეობის გამოსასწორებლად.

მნიშვნელოვანია, რომ კომერციული ბანკის საკრედიტო პოლიტიკაში მკაფიოდ იყოს განერილი განსახორციელებელ ღონისძიებათა კომპლექსი კრედიტის გაპრობლემების დროულად აღმოსაჩენად და ასეთის არსებობის შემთხვევაში. როგორია პრობლემური კრედიტის სტანდარტული და ყველაზე გავრცელებული ნიშან-თვისებები? ისინი შეიძლება დავყოთ ორ, ფინანსურ და არაფინანსურ ჯგუფად:

1) კრედიტის პრობლემურობის არაფინანსური ნიშნები:

- რადიკალური და ხშირი ცვლილებები კომპანიის აქციონერთა და მენეჯმენტის შემადგენლობაში;
- იურიდიული მისამართისა და ტელეფონების ხშირი ცვლილება;
- მკვეთრი ცვლილებები მსესხებლის საქმიანობაში, რაც გამოიხატება ახალ ბაზრებზე გადანაცვლებით;
- მსესხებლის მხრიდან ამორტიზაციის დარიცხვის, რეზერვების შექმნის, მატერიალურ-სასაქონლო მარაგების შეფასების, მოგების გაანგარიშების მეთოდების მოულოდნელი ცვლილება;
- მსესხებლის მხრიდან ფინანსური და სხვა ინფორმაციის მატარებელი ანგარიშგებების მონოდების შეფერხება, განსაკუთრებით, თუკი მსესხებელს მათი მონოდების ვალდებულება აკისრია;
- მსესხებლის მხრიდან ბანკთან კონტაქტისა და ანგარიშგებების ინფორმაციაზე განმარტებებისაგან თავის არიდება;
- იმ ბაზრის ნეგატიური ტენდენციები, რომელშიც საქმიანობს მსესხებელი.

1) კრედიტის პრობლემურობის ფინანსური (ეკონომიკური) ნიშნები:

- კრედიტის არამიზნობრივი გამოყენება;
- გაუარესებული ფინანსური მაჩვენებლები;
- მესამე პირებისაგან (პარტნიორები, სხვა ბანკები) მსესხებლის შესახებ ნეგატიური ინფორმაციის მიღება;

- კრედიტის უზუნველყოფის საგნის ფიზიკური და მორალური ცვეთა, ანუ მისი საბაზრო ღირებულების შემცირება;
- გარანტორის ან თავმდების ფინანსური მდგომარეობის გაუარესება;
- ჩავარდნები კრედიტის ძირითადი თანხისა და პროცენტის გრაფიკის მიხედვით დაფარვაში;
- მსესხებლის მხრიდან კრედიტის პროლონგაციის არაერთჯერადი თხოვნა.

მიუხედავად იმისა, კრედიტის პრობლემურობის ნიშან-თვისებები ფინანსურია თუ არაფინანსური, აუცილებელია, ბანკის მხრიდან გადაიდგას შესაბამისი ნაბიჯები მდგომარეობის გამოსასწორებლად. საკრედიტო ოფიცერმა უნდა შეიმუშაოს ღონისძიებათა კომპლექსი პრობლემური კრედიტის ხარისხის გაუმჯობესების უზრუნველსაყოფად და წარუდგინოს უფლებმოსილ ორგანოს (ან პირს) დასამტკიცებლად. ასეთი ღონისძიებები შეიძლება იყოს:

- კრედიტის უზრუნველყოფის ხელახალი სრული ანალიზის ჩატარება და დასკვნის მომზადება;
- კრედიტთან დაკავშირებული საკრედიტო რისკის შესახებ დასკვნის მომზადება;
- ყოველდღიურ რეჟიმში მსესხებლის ანგარიშებზე სახსრების ჩარიცხვების გაკონტროლება;
- ამ კრედიტთან დაკავშირებული საკრედიტო საქმის (დოკუმენტაციის სრული პაკეტი) იურიდიულად გაფორმების მართებულობის გადამოწმება მასში შესაძლო ხარვეზების აღმოსაჩენად;
- იმის შესაძლებლობის შესწავლა, რომ მიღებულ იქნეს დამატებითი უზრუნველყოფა, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ კრედიტი არაუზრუნველყოფილია.

ამ ღონისძიებების, შესაბამისი დასკვნებისა და განხილვების შემდეგ, თუ სესხს მიეცა „პრობლემურის კვალიფიკაცია“, ბანკი იწყებს კრედიტის დაბრუნების პროცედურას. ამ პროცედურის წარმოება შეიძლება განახორციელოს კრედიტის მომსახურე საკრედიტო ოფიცერმა (პირველ ეტაპზე მაინც) ან ბანკის სპეციალურმა სამსახურმა, რომელიც მართავს პრობლემურ აქტივებს. პროცესში ასევე ერთვება უსაფრთხოებისა და იურიდიული სამმართველოები. ეს პროცედურა შეიძლება ორ ჯგუფად დავყოთ:

- 1) პრობლემური მსესხებლისათვის გარკვეული დახმარებების განევა და შეღავათების დაწესება, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს მის გამოსვლას კრიზისიდან და ბანკის მიმართ ვალდებულებების დაფარვას:
 - კრედიტის პროლონგაცია (ვადის გაგრძელება, ახალი გრაფიკის დაწესება, დაფარვის საშეღავათო პერიოდის დაწესება, პროცენტის შემცირება და სხვ.);
 - ახალი კრედიტის მიცემა;
 - კომპანიის აქციების ყიდვისა და მის კაპიტალში წილობრივი მონაწილეობის მიღებით მსესხებლის კაპიტალის გაზრდა;
 - კომპანიის მმართველ ორგანოებში მონაწილეობის მიღება, კონსულტანტებისა და კურატორების დანიშვნა.
- 2) კრედიტის „ამოღება“ (დაბრუნება) გონივრულად მოკლე ვადაში:
 - მიმართვა გარანტორისა და თავმდებისადმი კრედიტის დაფარვის მოთხოვნით;
 - სადაზღვევო პოლისის ამოქმედება;

- სასამართლო წესით უზრუნველყოფის საგნის (გირაოს) რეალიზაცია;
- მსესხებლის დავალიანების მიყიდვა მესამე მხარისათვის.

იმის გამო, რომ პრობლემური კრედიტების დაფარვის პროცედურა მეტად ხანგრძლივია და მოითხოვს დიდ შრომით დანახარჯს, საზღვარგარეთის ქვეყნებში ძალიან გავრცელებულია ასეთი კრედიტების მიყიდვა სპეციალიზებულ კომპანიებზე. ასეთი პრაქტიკა უკვე საქართველოშიც იწერება.

ზოგადად, ბანკებში უნდა არსებობდეს პრობლემური კრედიტების კლასიფიკაციისა და რისკის ხარისხის შეფასების პროცედურები. აღნიშნული მექანიზმი უზრუნველყოფს პრობლემური კრედიტების კლასიფიკაციას, აღრიცხვას, შესაბამისი რეზერვების შექმნასა და ბალანსიდან ჩამონერას. მათ შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება კრედიტების კლასიფიკაციას. საქართველოში აღნიშნული პროცედურები რეგულირდება საქართველოს ეროვნული ბანკის „კომერციული ბანკის მიერ აქტივების კლასიფიკაციისა და შესაძლო დანაკარგების რეზერვების შექმნისა და გამოყენების წესით“ (ბრძანება № 350, 29.12.2000).

საკონტროლო კითხვები:

1. როგორ დაახასიათებდით დაკრედიტების 6 ძირითად ეტაპს კომერციულ ბანკში?
2. რას გულისხმობს დაკრედიტების მეორე ეტაპი – მსესხებლის კრედიტუნარიანობის შეფასება?
3. რა შეგიძლიათ თქვათ დაკრედიტების მესამე ეტაპის – კრედიტის უზრუნველყოფის შესწავლისა და შეფასების შესახებ?
4. როგორც წესი, რა უნდა იქნეს მითითებული საკრედიტო განაცხადში?
5. რა მიგაჩნიათ განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად პოტენციურ მსესხებელთან ინტერვიუს დროს განსახილველ საკითხთა შორის?
6. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, საბანკო ბაზარზე არსებული ფასებიდან გამომდინარე, რა გარემოებები ახდენს გავლენას გასაცემი კრედიტის ფასის (პროცენტი) ფორმირებაზე?
7. მსესხებელთან გასაუბრებისას ბანკის წარმომადგენელმა რომელ ძირითად მომენტებზე უნდა გაამახვილოს ყურადღება?